

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1

ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL ERA UNDER CHACHOENGSAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

นายวิศวะ ชมานนท์¹, .เสาวภาคย์ แหลมเพ็ชร^{2*}

Wisawa Chamanon¹, Saowaphark Lampetch^{2*}

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1¹, มหาวิทยาลัยเกริก^{2*}

Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1¹, Krirk University^{*}

Received: April 21, 2026 Revised: April 21, 2026 Accepted: April 21, 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล และ 2) เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครู โรงเรียนในสังกัด กลุ่มเมือง 3 จำนวน 140 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางของ Krejcie & Morgan แล้วนำไปสุ่มอย่างง่ายแบบสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่มีค่าความสอดคล้องระหว่างเนื้อลัทธิประสงค์ เท่ากับ 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที แบบ Independent sample t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาวิสัยทัศน์ดิจิทัล การพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี และการสร้างระบบการสนับสนุน ตามลำดับ ขณะที่ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างระบบสนับสนุน และด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผลการเปรียบเทียบเมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ บทบาทของผู้บริหาร, ผู้บริหารในยุคดิจิทัล, การพัฒนาวิสัยทัศน์

Abstract

The objectives of this study were to 1) examine the roles of school administrators in the digital era, and 2) compare these roles based on educational level and work experience. The sample consisted of 140 teachers from schools under the jurisdiction of "Urban Group 3." The sample size was determined using the Krejcie & Morgan table, followed by proportional simple random sampling. The research instrument was a questionnaire with an index of item-objective congruence (IOC) ranging from 0.67 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.92. Data analysis employed descriptive statistics (percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (independent samples t-test)..

The research findings revealed that: 1) The overall role of school administrators in the digital era was rated at a high level. The aspect regarding the enhancement of digital communication skills yielded the highest mean score, followed by the development of digital vision, the development of technological expertise, and the establishment of support systems, respectively; conversely, the aspect concerning the creation of a digital culture and digital citizenship received the lowest mean score. 2) A comparison of teachers' opinions regarding the role of school administrators in the digital era, categorized by educational level, showed a statistically significant difference at the .05 level overall; specifically, the aspects of establishing support systems and creating a digital culture and digital citizenship showed statistically significant differences at the .05 level. Regarding the comparison based on work experience, statistically significant differences at the .01 level were found in both the overall assessment and each individual aspect.

Keywords: Roles of school administrators, Digital-era administrators, Digital vision development

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ประชาคมโลกกำลังเผชิญหน้ากับกระบวนทัศน์แห่งการเปลี่ยนแปลงอันมีพลวัตสูง และส่งผลกระทบอย่างรุนแรงในทุกมิติ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากการพลิกผันทางดิจิทัล (Digital Disruption) อันเป็นปรากฏการณ์ที่เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนโครงสร้างทางสังคม และเศรษฐกิจ (Schwab, 2016; Fisk, 2017)

การอุบัติขึ้นของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things) ได้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ของตลาดแรงงานและกรอบสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับอนาคตอย่างถึงรากถึงโคน สถานการณ์ดังกล่าวจึงได้สร้างแรงกดดันมหาศาลต่อภาคการศึกษาทั่วโลกให้ต้องมีการปรับตัวและพัฒนาหลักสูตรอย่างเร่งด่วน เพื่อให้สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่

อาทิ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน (Complex Problem Solving) และความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence) ยิ่งไปกว่านั้น การอุบัติของภาวะวิกฤตการณ์การระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 ยังได้กลายเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน โดยเป็นเหตุให้สถาบันการศึกษาจำต้องเปลี่ยนผ่านสู่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลฉุกเฉินและแบบผสมผสานอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน (Hodges et al., 2020, pp. 6-7) วิกฤตการณ์ครั้งประวัติศาสตร์นี้ได้เผยให้เห็นถึงความเปราะบางของระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมซึ่งมีการพึ่งพิงการเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นสำคัญ และได้ตอกย้ำถึงความจำเป็นอันเร่งด่วนในการสร้างความพร้อมทางดิจิทัลให้แก่บุคลากรทางการศึกษาทุกภาคส่วน เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสภาวะการณ์แห่งความไม่แน่นอนในอนาคต (UNESCO, 2020; OECD, 2020)

ภายใต้บริบทแห่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว บทบาทและภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำสูงสุดขององค์การทางการศึกษาจึงถูกท้าทายและจำเป็นต้องได้รับการนิยามขึ้นใหม่จากกระบวนทัศน์เดิมที่เน้นหนักการบริหารจัดการ (Management) ภายใต้กรอบของระเบียบและโครงสร้างแบบดั้งเดิมซึ่งมักให้ความสำคัญกับการรักษาสภาพที่เป็นอยู่ (Status Quo) และการควบคุมให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเองไปสู่การเป็น “ผู้นำดิจิทัล” (Digital Leader) ที่มีพลวัตสามารถนำพาองค์กรให้ก้าวข้ามความท้าทายและความซับซ้อนแห่งยุคสมัยได้อย่างชาญฉลาด (Sheninger, 2014)

ภาวะผู้นำดิจิทัลมิได้มีความหมายจำกัดอยู่เพียงความสามารถในการใช้เครื่องมือหรือแอปพลิเคชันทางเทคโนโลยีเท่านั้น หากแต่เป็นกรอบสมรรถนะที่ลึกซึ้งและครอบคลุมถึงการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และพร้อมรับการทดลองสิ่งใหม่ และที่สำคัญที่สุดคือการปฏิรูปหลักการจัดการเรียนรู้ เพื่อสถาปนาระบบนิเวศทางการศึกษา (Educational Ecosystem) ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนเป็นรายบุคคล และปลูกฝังวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ทั้งผู้เรียนและผู้สอน (Avolio et al., 2014; ISTE, 2001)

เพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์แห่งยุทธศาสตร์ชาติ และเพื่อให้การแปรนโยบายระดับมหภาคสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่บังเกิดประสิทธิผลสูงสุด แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) จึงได้ถูกกำหนดขึ้น โดยมีหมวดหมู่ที่ 12 ซึ่งมุ่ง “พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต” โดยเน้นการปฏิรูปการศึกษาและการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันหมายรวมถึงการพัฒนาทักษะดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการปรับตัวให้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การจะบรรลุเป้าหมายระดับชาติอันท้าทายนี้ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการ (Implementation Unit) ด้านหน้า จะต้องมีความเข้มแข็งและมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ สามารถทำความเข้าใจเจตนารมณ์ของนโยบายระดับชาติและแปลงนโยบายดังกล่าวให้กลายเป็นแผนกลยุทธ์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในบริบทของตนเองได้ หากปราศจากผู้นำที่สามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริงแล้ว แผนพัฒนาระดับชาติก็อาจเป็นเพียงเอกสารที่ไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนได้อย่างแท้จริง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565, น. 125-128) ดังนั้นแผนแม่บทระดับสูงดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการบัญญัตินโยบายและจุดเน้นสำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568 ขึ้น โดยมีเจตนารมณ์หลักเพื่อ “การบรรเทาภาระของครูและบุคลากรทางการศึกษา” และ “การส่งเสริม

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital) ในกระบวนการจัดการเรียนรู้” ทั้งนี้ ได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องดำเนินการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการประเมินเครื่องมือสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ครอบคลุมในทุกมิติ ตั้งแต่กระบวนการบริหารจัดการเชิงระบบ การจัดการเรียนการสอน ไปจนถึงการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การเตรียมผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นและสอดคล้องกับพลวัตแห่งอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

บริบทของพื้นที่ศึกษา พบว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม โรงเรียนในกลุ่มเมือง 3 ยังคงเผชิญกับความท้าทายในการนำเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำด้านโครงสร้างพื้นฐานและสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากร นอกจากนี้ ข้อมูลภาพรวมของเขตพื้นที่ฯ ยังสะท้อนถึงปัญหาเชิงคุณภาพที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เช่น พบว่ามีนักเรียนด้อยโอกาสประเภทยากจนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมาคือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 25 และมีนักเรียนออกกลางคัน คิดเป็นร้อยละ 17 ซึ่งปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีบทบาทเชิงรุกในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับการบริหารจัดการและส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1, 2567)

จากการวิเคราะห์รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมาของโรงเรียนในกลุ่มเมือง 3 ได้ปรากฏข้อค้นพบอันมีนัยสำคัญยิ่ง กล่าวคือ ผลการดำเนินงานในมิติของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้รับการประเมินอยู่ในระดับเพียง "พอใช้" เท่านั้น ซึ่งเป็นระดับที่ไม่สอดคล้องกับค่าเป้าหมายความสำเร็จที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ในระดับ "ดีมาก" อย่างชัดเจน เมื่อวิเคราะห์ในเชิงลึกจะพบว่า การประเมินในระดับดังกล่าวมักสะท้อนถึงการใช้เทคโนโลยีในลักษณะที่เป็นเพียงเครื่องมือเสริมหรือใช้ในระดับผิวเผิน อาทิ การนำเสนอข้อมูลหรือการสืบค้นสารสนเทศขั้นพื้นฐาน มากกว่าที่จะเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ รายงานส่วนใหญ่ได้ระบุถึงความต้องการอันจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีใช้เป็นเพียงทักษะเชิงเทคนิค แต่หมายรวมถึงสมรรถนะเชิงการสอนในการออกแบบสภาวะแวดล้อมการเรียนรู้ที่ผสมผสานเทคโนโลยีได้อย่างลงตัว ยิ่งไปกว่านั้น ประเด็นที่ถูกกล่าวถึงอย่างสม่ำเสมอคือความจำเป็นในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมและหล่อเลี้ยงนวัตกรรม ซึ่งหมายถึงการสร้างระบบนิเวศที่เกื้อหนุนให้เกิดการทดลองและการทำงานร่วมกัน ข้อค้นพบเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นถึงช่องว่าง (Gap) ที่สำคัญระหว่างการมีอยู่ของทรัพยากรทางเทคโนโลยี (Technology Availability) กับการบูรณาการเทคโนโลยีนั้นอย่างมีความหมาย (Meaningful Integration) อันจะนำไปสู่การก่อเกิดผลลัพธ์ที่แท้จริงต่อผู้เรียน การมีอยู่ของช่องว่างดังกล่าวเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการลงทุนในด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์แต่เพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ หากแต่จำเป็นต้องอาศัยแนวทางเชิงกลยุทธ์ที่ครอบคลุมทั้งการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและการพัฒนาวิชาชีพควบคู่กันไป เพื่อให้การลงทุนทางเทคโนโลยีสามารถแปรเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม (รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา กลุ่มเมือง 3, 2566)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้ศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียนในกลุ่มเมือง 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยคาดว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วน กล่าวคือ สถานศึกษาจะได้รับข้อมูลสารสนเทศสำหรับวางแผนพัฒนาองค์กรอย่างมีทิศทาง ผู้บริหารจะได้รับแนวทางในการประเมินและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็น ครูจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น และท้ายที่สุด นักเรียนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อยู่ในระดับใด
2. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน แตกต่างกันหรือไม่

วัตถุประสงค์

ผู้ศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยจำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

สมมติฐานการวิจัย

- 1.4.1 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 แตกต่างกัน
- 1.4.2 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 แตกต่างกัน

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสังเคราะห์และรวบรวมความหมาย ความสำคัญ แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปและเรียบเรียงนิยามของ "บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา" และ "ยุคดิจิทัล" เพื่อนำไปสู่ความหมายของ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ได้ดังนี้

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง กลุ่มพฤติกรรม ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติการกิจของผู้ที่ดำรงระดับการศึกษาผู้นำในองค์กร ซึ่งมีหน้าที่หลักในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

บทบาทดังกล่าวครอบคลุมทั้งมิติระหว่างบุคคลในการสร้างความสัมพันธ์และแรงจูงใจ มิติด้านข้อมูลข่าวสารในการรับและส่งผ่านองค์ความรู้ และมิติด้านการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาและจัดสรรทรัพยากร ผู้บริหารจึงเปรียบเสมือนกลไกสำคัญที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการวางแผน จัดการ นำพา และกำกับติดตาม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กรโดยรวม

ยุคดิจิทัล หมายถึง ช่วงเวลาที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างสูงและเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสังคม มีลักษณะเด่นคือการเชื่อมต่อถึงกันอย่างไร้พรมแดนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการทำงาน การเรียนรู้ และการปฏิสัมพันธ์ไปสู่รูปแบบออนไลน์มากขึ้น ยุคดิจิทัลจึงเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายที่เรียกร้องให้ทุกภาคส่วนต้องปรับตัว พัฒนานวัตกรรม และแสวงหาทักษะใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น เมื่อนำความหมายทั้งสองมารวมกัน จึงสามารถสรุปความหมายของ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ได้ว่า คือ การปฏิบัติภารกิจในฐานะผู้นำสถานศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และบูรณาการทักษะการบริหารจัดการเข้ากับบริบทของโลกที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี โดยไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการบริหารงาน 4 ด้านตามภารกิจหลักของสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องมีภาวะผู้นำดิจิทัล ที่สามารถนำพาองค์กรให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและหลากหลาย ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการวางแผนเชิงกลยุทธ์โดยใช้ข้อมูลดิจิทัลเป็นฐาน เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนยุคใหม่ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ และทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็น และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมโลกยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์บทบาทของผู้บริหารจากแนวคิดทฤษฎีจากนักวิชาการและบทความวิชาการ ซึ่งหน่วยงานโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 นำแนวคิดไปใช้ในโรงเรียนใน 5 ด้านดังนี้

- 1) ด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์ดิจิทัล
- 2) ด้านการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารดิจิทัล
- 3) ด้านการสร้างระบบการสนับสนุน
- 4) ด้านการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี
- 5) ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัล

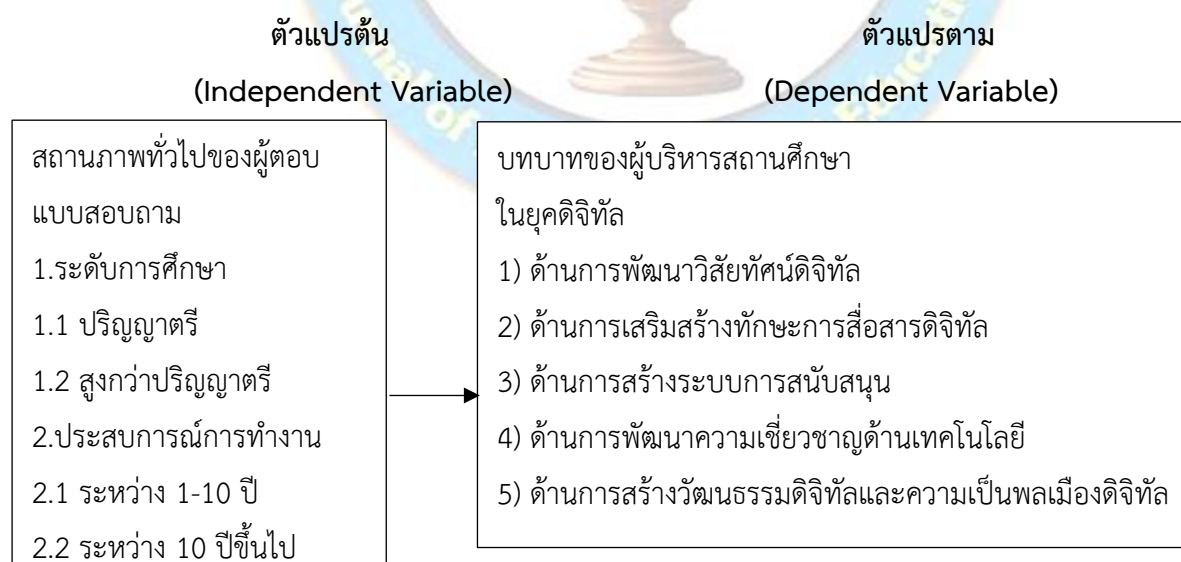
บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และ ช่องว่างระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา ผู้บริหารซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ มีบทบาทโดยตรงในการเป็นสถาปนิกผู้สร้างวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งวิสัยทัศน์ดังกล่าวต้องสามารถสื่อสารให้บุคลากรทุกคนเข้าใจและมองเห็นเป้าหมายร่วมกันในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนการสอน ไม่ใช่เพียงเพื่อการบริหารจัดการเท่านั้น

นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการทดลองและการเรียนรู้ (Culture of Experimentation and Learning) โดยการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ (Psychological Safety) ที่อนุญาตให้ครูลองผิดลองถูกกับการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ โดยปราศจากความกลัวต่อความล้มเหลว และที่สำคัญที่สุดคือการส่งเสริมให้ครูเกิดความมั่นใจในการปรับเปลี่ยนกระบวนการทบทวนทัศน์และแนวทางการสอนของตนเองให้สอดคล้องกับเครื่องมือและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลสมัยใหม่ หากปราศจากผู้นำที่เข้มแข็งและมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับยุคสมัย การลงทุนด้านเทคโนโลยี ไม่ว่าจะมียุคค่ามหาศาลเพียงใด ก็อาจกลายเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า ไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ และอาจส่งผลให้เทคโนโลยีกลายเป็นภาระมากกว่าเครื่องมือในการยกระดับการเรียนรู้ ซึ่งนับเป็นการสูญเสียทั้งในเชิงงบประมาณและโอกาสในการพัฒนาผู้เรียน (Kelley and Peterson, 2017)

ความสำคัญของบทบาทผู้บริหารในฐานะปัจจัยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้รับการยืนยันจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำ กับผลลัพธ์ของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยงานวิจัยของ สุพัตรา แผนวิจิต (2563, น. 84-86) พบว่าภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ขณะที่งานวิจัยของ จิราภรณ์ สุวรรณเจริญ (2564, น. 92-95) ก็พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ และ กุลสิริ มากมาย (2562, น. 110-112) พบว่าภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารส่งผลทางตรงต่อสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของครูเช่นกัน อย่างไรก็ตาม แม้ผลการประเมินภาวะผู้นำดิจิทัลโดยรวมมักจะอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายด้านกลับพบประเด็นที่น่าสนใจและเป็นจุดอ่อนร่วมกันในหลายพื้นที่ (พรณวดี แก้วสุริยาภรณ์ (2563)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ฉะเชิงเทรา เขต 1 สรุปลงจากแนวคิดนักวิชาการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 1 ประเภท ดังนี้

1. แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 โดยออกแบบเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert rating scale (1932, pp. 44-53) คือ โดยกำหนดค่าคะแนนของแต่ละระดับดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน มีลักษณะคำถามแบบ ตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) ด้านการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารดิจิทัล 3) ด้านการสร้างระบบการสนับสนุน 4) ด้านการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี 5) ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัล

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้ศึกษาได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีจากหนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล นำมาเรียบเรียงและ สร้างแบบสอบถามขึ้นภายใต้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา

2. นำแนวคิด ทฤษฎี ตำรา งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศมาสร้างเป็นแบบสอบถาม

3. นำเครื่องมือที่ร่างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ

คณะกรรมการควบคุมการศึกษาค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านต่าง ๆ คือ ความตรงของเนื้อหา ความตรงด้านโครงสร้าง ความถูกต้องของรูปแบบ ความถูกต้องของภาษา และความเหมาะสมด้านเวลาในการตอบแบบสอบถาม

4. นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ โดยใช้วิธีหาค่า Index of item objective congruency (IOC) โดยกำหนดคะแนนความคิดเห็น ดังนี้

+1 แน่ใจว่า ข้อคำถามข้อนั้นวัดได้ตรงกับนิยามศัพท์เฉพาะ

0 ไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามข้อนั้นวัดได้ตรงกับนิยามศัพท์เฉพาะ

-1 แน่ใจว่า ข้อคำถามข้อนั้นวัดได้ไม่ตรงกับนิยามศัพท์เฉพาะ

โดยบันทึกผลการพิจารณาลงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแต่ละข้อ จากนั้นคำนวณหาค่า IOC ใช้สูตรดังนี้

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00 จากข้อคำถามจำนวน 25 ข้อ จากนั้นจัดทำเป็นแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาปรับปรุง ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงเสนอต่ออาจารย์ ที่ปรึกษาอีกครั้ง จนแบบสอบถามมีความเหมาะสมและมีความสมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

6. จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับครู กลุ่มโรงเรียนเมือง 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

7. นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach (1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.97

8. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นและมีความสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษา เรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ออกคำสั่งจากคณะศิลปศาสตร์ สาขาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยเกริก ส่งถึงโรงเรียนต่างๆ ในกลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

2. ผู้ศึกษาได้นำหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแบบสอบถาม ไปส่งที่โรงเรียนต่างๆ ในกลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ผู้บริหาร

กลุ่มโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1 ขออนุญาตเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ โดยผู้ศึกษาจะเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเองตามเวลาที่กำหนด

3. ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่ส่งแบบสอบถามคืนตามเวลาที่กำหนด ผู้ศึกษาติดตามด้วยตนเองโดยจะประสานงานขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารโรงเรียนอีกครั้ง และนัดรับแบบสอบถามกลับคืน ภายใน 1 สัปดาห์

4. เมื่อได้รับแบบสอบถามแล้ว ผู้ศึกษานำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่แจกไป จำนวน 140 ฉบับ ผู้ศึกษาได้รับกลับคืนมา เป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 140 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

บทสรุป

จากการวิจัยและการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัล 2) ด้านการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารดิจิทัล 3) ด้านการสร้างระบบการสนับสนุน 4) ด้านการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี 5) ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัล ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมาคือด้านการพัฒนานวัตกรรม ทักษะดิจิทัล,ด้านการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและด้านการสร้างระบบการสนับสนุนตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัลโดยจำแนกตาม รายด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ 3 อันดับ แรก ได้แก่ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารกำหนดทิศทาง เป้าหมาย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน รองลงมาคือ ผู้บริหารจัดทำแผนกลยุทธ์ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และ ผู้บริหารส่งเสริมครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านดิจิทัลของสถานศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารติดตามการเปลี่ยนแปลง ทางเทคโนโลยี ปรับปรุงวิสัยทัศน์ดิจิทัลของสถานศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ

1.2 ด้านการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารดิจิทัล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารใช้เครื่องมือดิจิทัล Social Media, เว็บไซต์, Line ในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข่าวสารของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมาคือ ผู้บริหารใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการประชุมเพื่อประสานงานกับครู และบุคลากรภายในสถานศึกษา และผู้บริหารสร้างช่องทาง ดิจิทัลเพื่อเป็นพื้นที่กลางในการสื่อสารเพื่อรับฟัง

ความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกผ่านช่องทางดิจิทัล

1.3 ด้านการสร้างระบบการสนับสนุน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารกระตุ้นและเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรในการปรับตัวต่อการใช้เทคโนโลยีเพื่อการทำงาน รองลงมาคือ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับสุขภาวะความสมดุลในการทำงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล และ ผู้บริหารจัดให้มีระบบดูแลให้คำปรึกษาแก่บุคลากรในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารจัดหาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต, ซอฟต์แวร์ ให้เพียงพอต่อการใช้งาน

1.4 ด้านการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการ งานในสถานศึกษาได้อย่างคล่องแคล่ว รองลงมาคือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของตนเองอย่างต่อเนื่อง และผู้บริหาร กระตือรือร้นในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหารจัดการการเรียนรู้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารเปิดใจรับฟังเรียนรู้ทักษะทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากบุคลากร ในสถานศึกษา

1.5 ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์มีจริยธรรมในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้เกิดค่านิยมร่วมกันในการใช้ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาสถานศึกษา และ ผู้บริหารสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้บุคลากรและผู้เรียน กล้าใช้เทคโนโลยีในการทำงานเพื่อการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ ในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบของการเป็นพลเมืองดิจิทัล

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำแนกตาม ระดับการศึกษา พบว่า ครูที่มีระดับ การศึกษาต่างกัน (ปริญญาตรี และ สูงกว่าปริญญาตรี) มีความคิดเห็นต่อบทบาท ของผู้บริหารสถานศึกษาใน ยุคดิจิทัลโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการสร้าง ระบบการสนับสนุน และด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลและความเป็นพลเมือง ดิจิทัลแตกต่างกัน อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำแนกตาม ประสบการณ์ ทำงาน พบว่า ครูที่มี ประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคดิจิทัล โดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจะเชิงเทรา เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารและครูได้ให้ความสำคัญในด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน โดยเฉพาะ การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแสวงหาทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาทางวิจัยในชั้นเรียน มีแผนการจัดอบรมการทำวิจัยในชั้นเรียน ในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา และจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครู เช่น มีความเป็นอิสระกล้าคิดกล้าทำ ค้นคว้าและวิจัยทดลองความคิดใหม่ ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับ บัญชา อึ้งสกุล (2545) ได้ทำการศึกษา เรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน สังกัดกรมสามัญ เขตการศึกษาที่ 12 ผลการวิจัยพบว่า การมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียนที่เป็นพันธมิตรผูกพันที่จะต้องปฏิบัติต่อครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารหรือหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจและเอาใจใส่ดูแล เพื่อให้ครูทำวิจัยในโรงเรียนได้รับความช่วยเหลือทั้งในด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยจนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ได้แก่ จัดระบบดูแลเอาใจใส่ครูให้ทำการวิจัยที่สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบของตน พยายามให้คำแนะนำด้านความรู้เกี่ยวกับการวิจัยที่ปรับปรุงการเรียนการสอนของครู ให้ความช่วยเหลือครูในการแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการวิจัย มีส่วนร่วมในการให้การนิเทศเกี่ยวกับการวิจัยแก่ครู มีส่วนร่วมในการแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่นำไปสู่งานวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมให้มีครูผู้นำด้านการวิจัยเพื่อจูงใจครูให้ทำวิจัย จัดระบบงานในโรงเรียนให้เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ครู เช่น มีความเป็นอิสระ กล้าคิด ค้นคว้า และวิจัยทดลองความคิดใหม่ ๆ มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและพิจารณาหัวข้อวิจัยเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหา จนได้แนวทางที่จะนำไปสู่การวิจัย มีส่วนร่วมในการคิดทางเลือกนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงวิจัย เช่น สื่อหรืออุปกรณ์การสอน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากครูมีความเห็นตรงกันในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน ถึงแม้จะมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ด้วยการปฏิบัติงานที่มีจุดประสงค์เดียวกันคือ มุ่งความสำเร็จให้เกิดกับสถานศึกษา ผู้บริหารและครู ที่มีระดับการศึกษาต่างก็มีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการทำวิจัยของครูผู้สอนไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงสมร ราวุธกุล (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจูงใจของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบต่องานวิจัยในชั้นเรียน เป็นข้อผูกพันระหว่างผู้บริหารกับครู หรือระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกันในการที่จะปฏิบัติงานได้รับมอบหมายให้บรรลุผลสำเร็จตรงตามเป้าหมาย โดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในสถานศึกษาเพื่อให้ครูเกิด ความรัก และศรัทธาในงานที่รับผิดชอบ เปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียน เพื่อหาแนวทางในการทำวิจัยและหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

จากการทำวิจัย มอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ กระตุ้นและสร้างความมั่นใจในการทำงานให้แก่ครู โดยการนิเทศ ติดตาม ให้ความช่วยเหลือ และประเมินผลงานในเชิงสร้างสรรค์

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูตอบทบทวนของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำแนกตามประสบการณ์ทำงานพบว่าครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 10 ปี กับตั้งแต่ 10 – 20 ปี และมากกว่า 20 ปี มีโอกาสได้เรียนรู้และทำความเข้าใจการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน และการใช้ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนและจัดการเรียนรู้ของครู สอดคล้องกับ ศรีสุตา ประพะลา และจิณณวัตร ปะโคทัง (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนคาทอลิกสังฆมณฑลอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารและครูผู้สอนในขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการให้ความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ผู้บริหารควรแต่งตั้งครูผู้มีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนดีเด่น เป็นแกนนำในการอบรมการทำวิจัยในชั้นเรียนแก่ครู ในสถานศึกษาเดียวกันหรือสถานศึกษาอื่น ให้เกียรติบัตร ยกย่อง ชมเชยครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนสนับสนุนเข้าร่วมประชุมสัมมนาด้านการทำวิจัยเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ทำงาน น้อยกว่า 10 ปี กับตั้งแต่ 10 – 20 ปี ช่วงประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี กับมากกว่า 20 ปี แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่กว้างขึ้น

2.2 ควรมีการทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลสำเร็จต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจะเข้เกรา เขต 1” ฉบับนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยฉายภาพการเป็น "ผู้นำดิจิทัล (Digital Leader)" ใน โดยพบว่าหัวใจสำคัญของการบริหารในยุคใหม่ไม่ใช่เพียงการมีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่คือการปรับเปลี่ยน "กระบวนทัศน์เชิงบูรณาการ" ที่ผสมผสานทักษะการบริหารแบบดั้งเดิมเข้ากับความสามารถทางดิจิทัล 5 มิติหลักได้แก่ 1) พลวัตของวิสัยทัศน์ การเปลี่ยนจากการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง เป็นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ที่คนในองค์กรมีส่วนร่วมในการริเริ่มนำนวัตกรรมมาทดลองใช้ 2) นิเวศสื่อสารดิจิทัล การสร้างระบบสื่อสารที่ไร้รอยต่อผ่านแพลตฟอร์มที่หลากหลาย (เช่น Line, Google Workspace) เพื่อให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำอย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าแค่การสั่งการ 3) การสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม องค์ความรู้ที่พบคือ การสนับสนุนไม่ใช่เพียงเรื่องงบประมาณ แต่รวมถึงการสร้าง "พื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ" (Psychological Safety) ให้ครูกล้าทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่โดยไม่กลัวความล้มเหลว 4) แบบอย่างแห่งความเชี่ยวชาญ ผู้บริหารต้องเป็น "First Learner" หรือผู้เรียนคนแรกที่เป็นต้นแบบในการใช้เทคโนโลยีบริหารจัดการงานอย่างคล่องแคล่ว 5) วัฒนธรรมพลเมืองดิจิทัล การสอดแทรกเรื่องจริยธรรมออนไลน์และความปลอดภัยของข้อมูล (Privacy) ให้เป็นวัฒนธรรมปกติของสถานศึกษา

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

โมเดลองค์ความรู้ใหม่: การบริหารสถานศึกษาเชิงบูรณาการสู่ความเป็นผู้นำดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลสิริ มากมาย. (2562). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของครูในจังหวัดจันทบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 13(2), 89-101.

- จิราภรณ์ สุวรรณเจริญ. (2564). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(1), 234-248.
- จิราวรรณ บุญเพิ่ม. (2567). *ความรอบรู้ด้านข้อมูลในยุคดิจิทัล*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2561). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2560). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา*. สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- นันทวัฒน์ ภัทรกรนนท์. (2562). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(4), 290-304.
- ประวิต เอรารวรรณ์. (2566). ผู้นำทางเทคโนโลยี: สมรรถนะใหม่ของผู้บริหารการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 51(2), 1-15.
- Avolio, B. J., & Kahai, S. S. (2003). Adding the “e” to e-leadership: How it may impact your leadership. *Organizational Dynamics*, 31(4), 325-338.
- Avolio, B. J., Sosik, J. J., Kahai, S. S., & Baker, B. (2014). *E-leadership: Re-examining transformations in leadership source and transmission*. *The Leadership Quarterly*, 25(1), 105-131. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2013.11.003>
- Berkovich, I., & Hassan, E. F. (2022). *Principals’ digital leadership: A mitigating role in the effect of the pandemic on teachers’ sense of loneliness*. *Journal of Educational Administration*, 60(5), 461-476. <https://doi.org/10.1108/JEA-09-2021-0186>
- Castells, M. (2018). *The rise of the network society*. John Wiley & Sons.